

Agnete Muusfeldts haver i Skaverup og Kildehusene

Fra 1960'erne til begyndelsen af 1980'erne havde landskabsarkitekten Agnete Muusfeldt sammen med J. Palle Schmidt et husmandssted i Odsherred, nærmere bestemt i Ulkerup.

Efterfølgende flyttede hun et par gange, og hver gang hun købte et nyt sted, skabte hun en ny landlig have omkring boligen, den ene gang omkring et gammelt husmandssted i det åbne land, den anden gang ved et lille fiskerhus ud mod fjorden.

Agnete Muusfeldt (1918-91) havde drevet tegnestue siden sidst i 1940'erne og blev meget anerkendt for sit omfattende plantekendskab og varierede, frodige plantninger – altid omsorgsfuldt udarbejdet med brug af hjemmehørende planter, hvormed hun skabte stor diversitet i flora og fauna. De i dag mest velkendte arbejder er nok de nu fredede omgivelser til Kildeskovshallen i Gentofte (1966-72), arealerne omkring LO-skolen i Helsingør (1969-77), Frederikssund Sygehus (1979) og gymnasier i Aalborg (1958, med Erik Mygind), Vallensbæk (1969), Frederikssund (1972), Rungsted (1976) og Espergærde (1984).

Samtidig tegnede Agnete mange privathaver, og også de var kendetegnet ved stor planterigdom. Hendes rækkehushave i Virum, udviklet i 1950-80'erne og landhaven i Ulkerup, 1960'erne-80'erne (skabt sammen med J. Palle Schmidt) har Agnete skrevet om både i *Haven* og i *Havekunst/Landskap/Landskab*, ligesom de er publiceret i flere bøger.

Her beskrives hendes to sidste haver. Det kan gøres, fordi Agnete i sine mange notesbøger gennem alle årene minutiøst har nedskrevet sine iagttagelser. Hun skrev også om sine ideer, om erfaringer og tanker, om planter og plantesammensætninger i andres og egne haver, om besøg på en del yndlingsplanteskoler, staudegartnerier og forsøgs-

ANNMARIE LUND • Landskabsarkitekt MDL.

Redaktør emerita for *Landskab*. Forfatter til *Guide til Dansk Havekunst*,

Danmarks Havekunst III og *Ny Agenda 1, 2 og 3*.

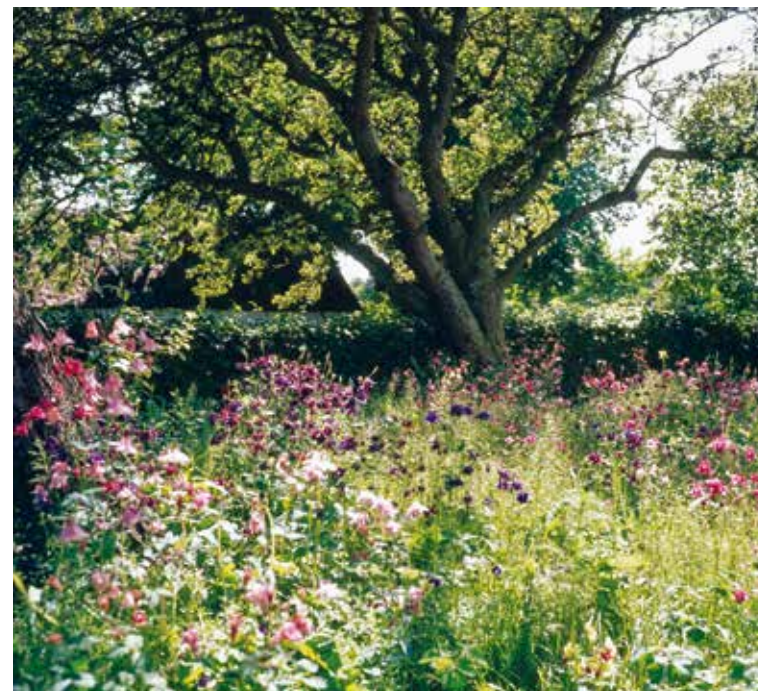
Fagansvarlig for have- og landskabskunst ved *Lex*.

Udsigt mod blomstrende markhegn i vest. Foto Pia Vilhelmsen, 2023

Nordsiden med langt græs og mirabeltræ, der, som navnet siger, er et forunderligt træ. Foto Pia Vilhelmsen, 2023

Flokke af selvsåede akelejer under det største æbletræ. Foto Agnete Muusfeldt, 1984

stationen Hornum, om fototure og fotosteder, om plantesamfund, høst af frø og opformering af vilde og forvildelsesvillige planter i en ukrudtsplanteskole. Hun nedfældede sine ideer til bøger og tanker om haver på landet.

Til det sidste dokumenterede hun haverne i Skaverup og Kildehusene med sit Rolleiflex-kamera. Jeg har besøgt dem begge, men i dag er der ikke så meget at genfinde ud over den fine beliggenhed, som har givet et fortræffeligt udgangspunkt for at bruge motivet 'lånt' landskab.

Landhave i Skaverup

I 1983 købte Agnete et gammelt husmandssted fra 1874, der lå kun 500 m fra Ulkerup. Huset lå med frit udsyn over det åbne agerbrugslandskab med spredte markhegn. Her boede hun i weekender og ferier i fem år og datteren Lina året rundt. De fornyede den gamle landhave på ca. 1.700 m². Stuehuset renoverede Lina smukt, så murene af kløvede kampesten tydeligt fremstår. Lina ombyggede også udhuset og tilføjede senere en ny træbygning mod nord, hvor der tidligere lå stald og lade, så de tre længer i dag omslutter gårdspladsen.

Udgangspunkt

Tidligere var haven kendt for sin blomsterrigdom med primula, studenternelliker, akelejer, bonderoser, floks, pinseliljer og stjerne-skilla, men det meste var væk, da Agnete overtog stedet. Tilbage var en have med elmehæk, en del store træer og lidt spredte stauderester.

For at bibeholde karakteren af ældre landhave blev elmehækken mod vejen og de mest karakteristiske og værdifulde træer bevaret. Træerne gav tyngde og grundstruktur i haven. Det var bl.a. nogle gamle og brede blomme-, kirsebær- og æbletræer, herunder et mægtigt æbletræ, der står der endnu. Hertil kom et par store ahorn og et enormt elmetræ, dengang egnens landemærke.

Havens motiver blev lave hække – så man kunne se ud over landskabet –, en frugtland og en blomsterhave. Mod nord blev brugt samme planter som i markens hvidblomstrende hegn som afskærmning.

Elmehækken blev holdt ret lav og velklippet. På et tidspunkt klippedes tre runde huller i den for at bedre kontaktmuligheden til forbipasserende. Desuden blev der plantet indre hække af fjeldribs og æbleroser.

Efter Linas ønske fik haven mod nord og vest et mere naturpræget udseende med langt græs mellem de store træer og plads til bål, kompost, tørresnore og en lille urtehave. Det blev til et slags vildtreservat for sommerfugle, grashopper, mus og meget andet. Her blev indplantet fjeldribs og hvidblomstrende træer som weichel, mirabel, hæg og egnens vilde kræger. Herunder indplantedes og trivedes anemone, skovmærke, kodriver, fingerbøl og sødskærm, og i foråret var der blå, lilla og hvide blomsterløg: mange slags skilla, snepryd, krokus, Dortealiljer, porcelænshyacint og pinseliljer.

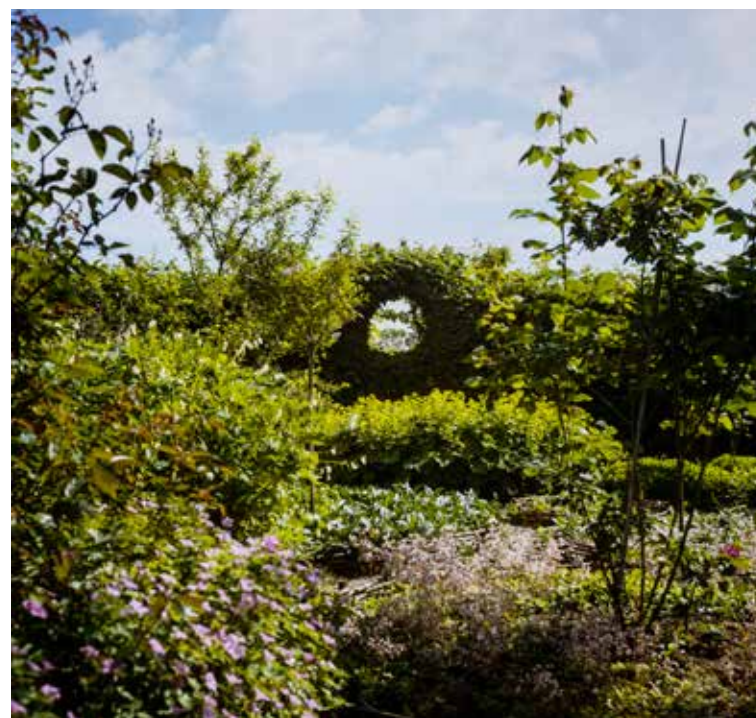
Blomsterhave med cirkelrunde bede

Ud imod vejen blev den blomstrende del af haven placeret. Først etableredes en staudehave, senere blev det til en rosenhave. Hvad enten det var blomsterhave eller rosenhave var hensigten at dyrke planter, som hørte hjemme i landhaver, og som gav den sarte ynde med afdæmpede blomsterfarver, som Agnete foretrak.

Blomsterhaven bestod af en snes cirkelrunde bede i lidt forskellige størrelser og adskilt af grusgange. I starten var de største rondeller i midten tilplantet med mellemhøje stauder, bl.a. ensianbladet ærenpris, *Veronica gentianoides* 'Robusta', og aksærenpris, *Veronica spicata*, hvid løjtnantshjerte, *Dicentra spectabilis* 'Alba', blå og hvid jacobsstige, *Polemonium caeruleum* og sporebaldrian, *Centranthus ruber*. Bedene

Den runde have med ensianbladet ærenpris og hvid løjtnantshjerte. Foto Agnete Muusfeldt, ca. 1987

Den runde have med gammeldags roser, lave blomstrende kanter og pileflet. I baggrunden elmehæk med kighul. Foto Agnete Muusfeldt, ca. 1987

Rose i bed med *Salvia nemorosa* 'Ostfriesland'. Foto Agnete Muusfeldt, ca. 1987

blev omkranset af lave kanter som fx den nu sjældent brugte ædelkortlæbe, *Teucrium chamaedrys*, porcelænsblomst, *Saxifraga urbium*, alunrod, *Heuchera brizoides*, timian og den enårige sløjfeblomst, *Iberis amara*, som blev sået.

For at tydeliggøre den cirkulære form og holde muld adskilt fra grusbelægning blev der et par år senere opsat en fast, rund og lav kant ved at flette pile- og lindekviste omkring nedbankede lægestykker. Hvert år blev der så flettet nye kviste i ovenfra.

Stauderne skuffede, så de blev erstattet af gammeldags roser i midten af de største cirkelbede. Agnete arbejdede først i 1980'erne med udformningen og udvælgelsen af roser til Fonden for Træer og Miljøs rosarium ved Møllehøjgård i Gerlev. Hendes omfattende optegnelser og bedømmelser af rosensorter fremgår af notesbøgerne 1984-89. Hun har selvfølgelig villet afprøve sine favoritter, i farver fra sartrosa til mørk purpurkarmin samt enkelte hvidblomstrende. Det var bl.a. Bourbonroserne 'Louise Odier' og 'Souvenir de Malmaison', Alba-roserne 'Maiden's Blush' og 'Mme Plantier', Rugosa-roserne 'White Grootendorst', Damascener-roserne 'Rose de Rescht', Gallica-roserne 'Mundi' og 'Cardinal Richelieu' og spinosissima-roserne 'Double Blush', 'Aïcha' og 'Frühlingsduft'. Sidstnævnte de to eneste gule.

Drivhuset

Mod syd, vinkelret på huset og lige ud for køkkendøren blev der efter et par år opsat et mindre drivhus for at have et opholdssted, hvor man – fra april til oktober og i læ for regn og den evige vestenvind – kunne sidde mellem blomster.

Ligesom i drivhuset i Ulkerup, viste Agnete Muusfeldt også her, hvor enkelt og med hvor lidt teknik et blomstrende drivhus kan fungere.

Drivhuset blev tilplanteret lidt i stil med Agnetes drivhus i Ulkerup, men fortrinsvis med duftende, flerårige planter – klatreplanter, krydderurter, forårsløg og liljer i en tæt, lav bund.

For at filtrere det skarpe lys blev slyngplanterne – primært forskellige klematis – espalieret op under taget. En halv snes duftende, storblomstrede klematis, også lidt sartere typer blev afprøvet. De artede sig selvfølgelig anderledes end på friland. Og Agnete registrerede i sin notesbog: 'Bedst var den hvide 'Mme. Le Coultré' med lysegule støvdragere, der blomstrede overdådigt fra først i juni og efterfølgende lidt mere beskedent. Også 'Comtesse de Bouchaud' havde lang blomstrings-tid og stor gammelrosa blomstring. Den ikke så kendte, hvide og

Drivhuset. Lina og Ida med Rosa. Foto Agnete Muusfeldt, 1990

Drivhuset med den hvide *Clematis* hybr. 'Dr. Ingrid'. Foto Agnete Muusfeldt, 1988

Drivhuset med den gammelrosa *Clematis* hybr. 'Comtesse de Bouchaud' og liljer i baggrunden. Foto Agnete Muusfeldt, 1988

elegante 'Dronning Ingrid' med de violette toner var fin i hele juli. *Clematis* 'Hagley Hybrid' var smuk som 'Nelly Moser', men mere elegant; Mrs. Chalm havde en næsten kedelig, bleg lavendelblå farve. 'The President' var ikke sund inde.

Også flere slags liljer blev prøvet. Den ene liljesort afløste sommeren igennem den anden, fra en tidlig gammelrosa sort til den sene *Lilium speciosum*, der ikke var så villig som de andre. Dejlignst var *Lilium longiflorum* med store, hvide trompeter og bedøvende duft. Også sommerhyacint, *Galtonia candicans*, var velegnet med sine mange hvide, hængende klokker, og dens kraftige, høje stængler rakte helt op under glastaget. Bunden var lav, bl.a. blev *Scilla tubergeniana* og den lyseblå *Campanula poscharskyana*, anvendt.

Hus og have i Skaverup har for et års tid siden fået ny ejer. Det er stadig et smukt sted og bærer præg af al den omhu og omsorg, Lina og Agnete i en årrække lagde i restaurering og fornyelse.

Landsbyhave i Kildehusene

Agnete og Lina ønskede at udvide boligen i Skaverup, men det fik de ikke tilladelse til af myndighederne. Så i efteråret 1987 solgte Agnete sit rækkehus i Virum og købte et hus i Kildehusene, der er en lille klynge af huse ved Isefjorden.

Stedet var også her nøje udvalgt og omgivelserne perfekte: Annebjerg skov med skovdige i vest og kig til fjorden kun 50 meter væk i øst. Det gule hus var bygget 1907, det var småt, knap 60 m², og ideelt som seniorbolig. Desuden var der et muret udhus langs nordskellet og mulighed for gæsteværelse på loftet. Agnete drømte om høns, veranda med pergola, gammeldags roser og en lindeportal omkring indgangen ved vejen.

Ved den vestvendte facades nye glasdør byggede Lina en lille træterrasse med trapper ned til haven og et espalier, hvorpå der kom til at vokse violette og hvide slyngroser. Et clou blev den lakridsduftende Heliotrop i krukker på trappen. Op ad udhuset sattes den hvid- til abrikos-rosafarvede 'Rosa Ghislaine de Féligonde'.

Haven skulle se ud af noget hurtigt, idet fremtidsperspektivet var kort. I selve den ca. 1.200 m² store have var der ikke ret meget at bygge på, men dog et æbletræ ved skovgærdet, vinterpæren ved udhuset, kaldet *Madammelår* (*Madame Winter*) og en Grev Moltke. Dertil lidt tjørn, mirabel og pimpinellerosen 'Double White' langs nordskellet.

For at afskærme mod det ret bare nabohus mod syd plantede Agnete en lund af paradisæbler iblandet enkelte fuglekirsebær, *Prunus*

Den abrikos-rosafarvede 'Ghislaine de Féligonde' ved udhuset.
Foto Agnete Muusfeldt, ca. 1990

avium, bærmispel, *Amelanchier canadensis*, og den hurtigtvoksende alm. hæg, *Prunus padus*, hvis hvide, duftende blomsterklaser, hun elskede.

Agnete ville, at det skulle være en dejlig og uhøjtidelig grøn-hvid have med hvide bellis i græsset. Hist og her blev der indføjet gammeldags buske som fjeldribs – vårens hæk –, *Ribes alpinum*, snebær med sine lysende hvide bær i vintermørket, *Symphoricarpos albus*, den hvide spiræa, *Spiraea vanhouttei*, langs sydskellet samt i forhaven vinterblomstrende kejserbusk, *Viburnum fragrans*, og duftsnebolle, *Viburnum carlesii*.

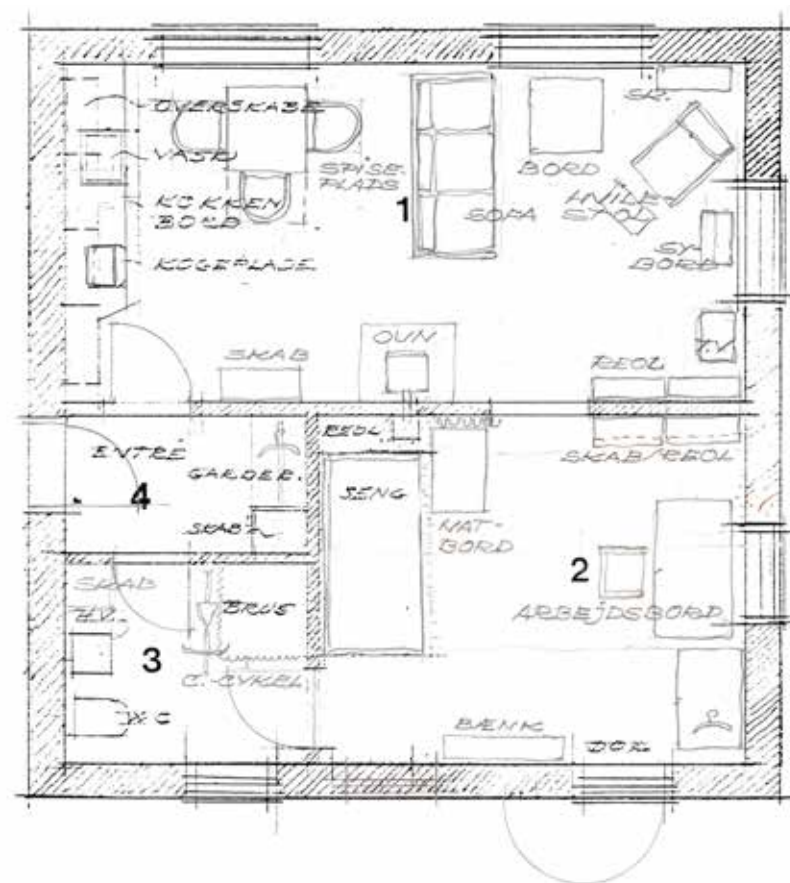
Nogle af motiverne fra de tidligere haver på landet gik igen, brugen af almindelige hvidblomstrende træer og buske og en mere blomsterrig havedel.

Haven blev overvejende etableret efter de forhåndenværende planters princip – en del småplanter blev hentet fra rækkehushaven i Virum og fra Ulkerup leverede J. Palle Schmidt fyldige buksbom, der blev plantet i en lang bølgeform i græsset.

Bedet ud for havedøren skulle være et eventyr i blå, hvide og rosa farver. Agnete kaldte det et slags parterre af buksbom med duftende, historiske roser i en lav bund. Fra Skaverup blev flyttet en del roser. Det var bl.a. Gallica-roserne 'Cardinal Richelieu' og 'Mundi' samt Bourbonroserne 'Souvenir de Malmaison' og 'Rose de Rescht'. Og nye blev indkøbt: 'Rose Comte de Chambord', Gallica-rosen 'Hippolyte' og den purpurrøde Austin-rose 'Chianti' samt lavere roser som 'Mlle Cécile Brünner', 'Mevrouw Nathalie Nypels' og 'Schneewitchen'. Af klatreroser tilkom den pink Austin-rose 'Constance Spry' og den skøntduftende hvide 'Mme Alfred Carrière'.

Imellem roserne blev både udsået og plantet stedmoderblomst, *Viola × wittrockiana* – 'pensée' – og hornviol, *Viola cornuta* i rigelige mængder. *Iberis amara*, sået i forskellige nuancer, udgjorde kanten langs

Agnetes skitse til indretning af boligen. I mangel af en tegnet haveplan ses her, hvordan Agnete disponerede sin bolig dejligt praktisk, og sådan, at fra de steder, hun mest opholdt sig, var udkig til vand, have eller skov. Fra køkken-alrummet (1) har man fra spisepladsen udsigt til fjorden og haven, i soveværelset (2) står arbejdsbordet lige foran vinduet, og gennem havedøren ses rosenespalieret

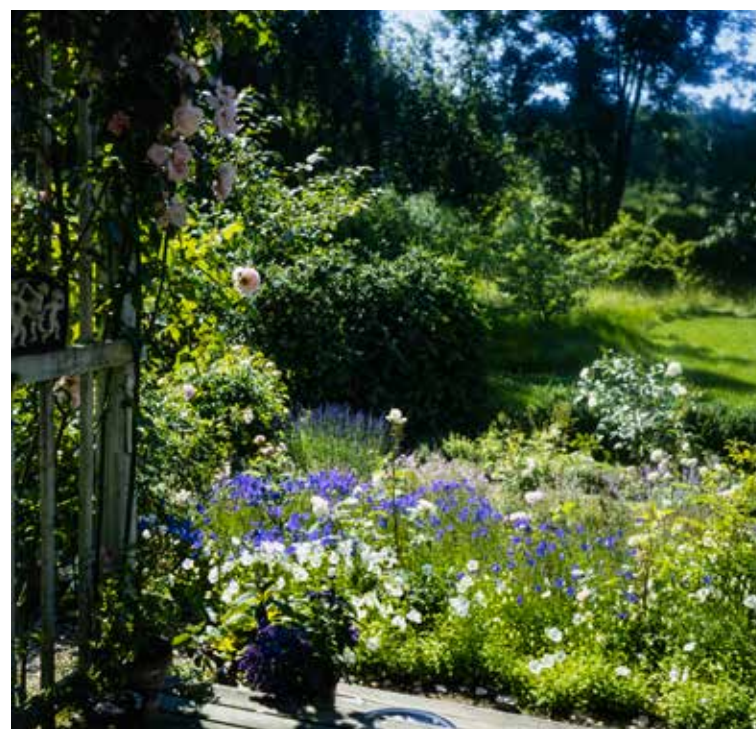
Havedør og trætrappe ned til haven med espalier og slyngroser.
Foto Agnete Muusfeldt, ca. 1990

bedet. Af forårsløg blev bl.a. lagt vintergæk, krokus, våriris, *Iris reticulata*, pinseliljer og den elegante hvid-gule tulipan, *Tulipa 'Purissima'*.

Agnete ønskede også, at der skulle være plads til et blandet blomsterflor af stauder, men hvor? De var hjemløse, indtil hun besluttede sig til at lave en lav jordvold, som skulle følge buksbombølgen, og så placere stauderne der. Hun forestillede sig en blanding af blå lupiner, akelejer, riddersporer, silkepæoner og mange flere. Der nævnes moskuskatost, *Malva moschata alba*, natviol, *Hesperis matronalis*, stor stjerneskræm, *Astrantia major*, blå og hvid mælkeklokke, *Campanula lactiflora* og *C. lact. 'Alba'*. Ud over at det var planter, hun mange gange havde brugt, var det også planter, hun billigt og let kunne opformere ved at så eller dele af egne eller venners beholdning.

Der er desværre ikke fotografier, der viser, hvor langt det projekt kom.

Efterhånden som kræfterne svandt fik studier af dyrelivet i haven større og større betydning. Ud over muldvarpens og pindsvinets puslende lyde, iagttog Agnete et væld af fugle både på foderbrættet, i

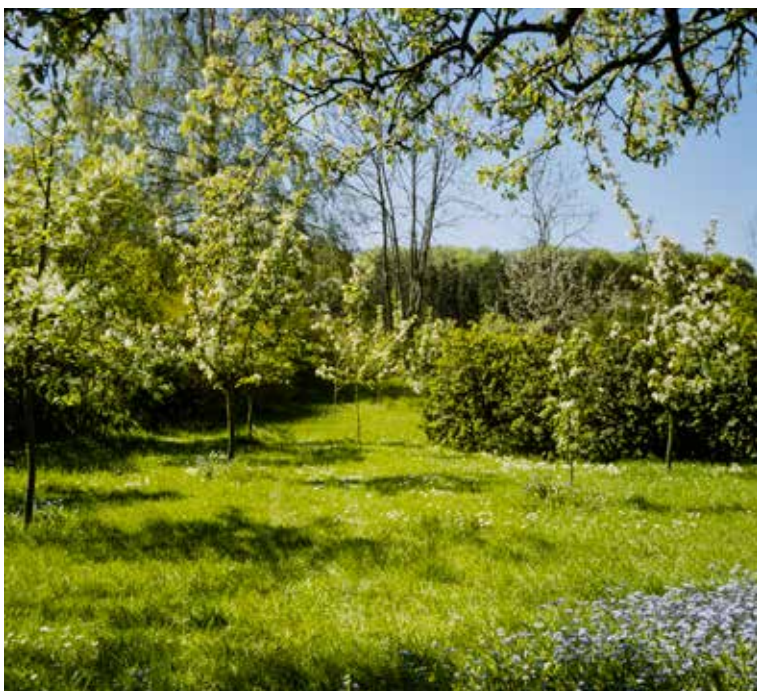

Kig fra havedøren til rosenbed med buksbom, lavendler i lav bund. På trappen Heliotrop i krukke. Foto Agnete Muusfeldt, ca. 1990

buskene og i skoven – sjagger, solsort, nattergal, silkehale, stær, broget fluesnapper, gærdesmutte, bogfinke, skovspurv, gulirisk, grønirisk, musvit, blåmejse, gråmejse (sumpmejse), halemejse, spætte, spætmejse, gransanger, løvsanger, tornsanger, munk, vibe og vipstjert; hæse fuglestemmer fra krager og alliker i skovens høje træer, svaner, der flokkes i fjorden; hejre, musvåge, by- og landsvaler. Også insekter nød godt af havens flora og gav liv i haven, bl.a. noteredes skovrandøje, græsråndøje, aurora, gammaugle, nældens takvinge, dagpåfugleøje, admiral, bier og humlebier.

Også skovens svampe med skønne navne er med, gennem året vårmousseron, vejchampignon, granmælkehat og tågetragthat.

Nogle af de sidste natur- og haveoplevelser, Agnete skriver om, er glæden ved forårets mange grønne nuancer, og om hvordan hun i maj 1991 cykler i skoven på sin store tricycle mellem lyse bøger og hvide anemoner. Sidst i juli fremhæver hun udsigten fra sin stol ved huset ned mod syrenhegnet og skoven og det lange, bløde græs med solstrejfe gennem stråene.

Paradisæbler med frugter. Foto Agnete Muusfeldt, ca. 1990

Paradisæbler i græs med bellis og kig mod skoven. Foto Agnete Muusfeldt, ca. 1990

Lindeportalen ved vejen. Foto Agnete Muusfeldt, ca. 1990

Langt græs. Fotos Agnete Muusfeldt, ca. 1990

I forhaven blev plantet Gallica-roser og sommeranemone (*Anemone sylvestris* sp.), som Agnete havde hentet fra Øland og opformeret. Desuden blev sået forglem-migej, hornviol og studenternelliker. Foto Agnete Muusfeldt, ca. 1990

I dag er huset bygget dobbelt så stort og haven gået til.

Så sent som i 1990 legede Agnete med tanken om at skrive en bog med titlen *Et liv med haver* – om barndomshaven på Baggersvej (nu Carl Baggers Allé) i Charlottenlund og om haverne i Åbrinken, Ulkerup, Skaverup og Kildehusene.

Hun ville med sine haver skabe dejlige opholdssteder for mennesker og righoldige levesteder for flora og fauna. Og hun håbede på, at hendes tanker om haveliv og selve haverne ville inspirere andre til også at prioritere vitalitet, frodighed og diversitet.

Den allersidste have er gravstedet på Egebjerg Kirkegård. Et paradisæbletræ i vedbend, et fuglebad og Agnetes og Linas gravsten. J. Palle Schmidts gravsted ligger lige overfor og er magen til. Foto Jacob Kamp, 2025

Litteratur

Annemarie Lund: *Grøn form, grønt mod-spil*, 2007 (s. 10-35, om haven i Ulkerup)

Annemarie Lund: *Danmarks Havekunst III*, 2002 (s. 149-169, om Agnete Muusfeldt)

Agnete Muusfeldt og Lina Mygind: 'Rundt i haven' i, *Haven* 1990, årg. 90, nr. 2, s. 52-56 (Om haven i Skaverup)

Agnete Muusfeldt: 'Indehaven' i *Haven* 1988, årg. 88, nr. 11, s. 580-583 (Om drivhuset i Skaverup)

Agnete Muusfeldt: 'Et museum for roser' i *Landskab* 1988, årg. 69, nr. 8, s. 180-183 (Om rosariet ved Møllehøjgaard)

Agnete Muusfeldt: 'En idyllisk have' i: *Fra Kvangård til Humlekule* 1983, nr. 13, s. 37-46 (Om barndomshaven i Charlottenlund)

https://lex.dk/Agnete_Muusfeldt